

Stasiak-Cyran, Marta

Wyniki piątego sezonu badań na osadzie kultury przeworskiej w Nieszawie Kolonii, stanowisko 5, pow. Opole Lubelskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, 85-95

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARTA STASIAK-CYRAN

WYNIKI PIĄTEGO SEZONU BADAŃ NA OSADZIE KULTURY PRZEWORSKIEJ W NIESZAWIE KOLONII, STANOWISKO 5, POW. OPOLE LUBELSKIE

W sezonie 1999¹ kontynuowano rozpoznanie osady w kierunku zachodnim (ryc. 1). Zbadano 240 m² powierzchni stanowiska odkrywając 15 obiektów archeologicznych. Wydobyto łącznie 10 000 fragmentów naczyń glinianych, kości zwierzęcych i fragmentów polepy. Ceramika charakterystyczna stanowi 20% całości materiału ceramicznego. Po raz pierwszy odnotowano obecność ceramiki toczzonej związanej z kulturą przeworską. Jej procentowy udział jest niewielki, wynosi bowiem 0,5%. W warstwie humusowej wystąpiły nieliczne fragmenty naczyń kultury lużyckiej, z okresu wczesnego średniowiecza oraz nowożytnie.

Wśród wyróżnionych obiektów na szczególną uwagę zasługują jamy: 52, 58, 62 i 63. Zlokalizowane obok siebie w północnej części badanego obszaru (ryc. 1) pełniły prawdopodobnie jakieś funkcje gospodarcze (magazynowe?). Cechuje je wyjątkowo duża głębokość od 146 do 250 cm. Ich wspólną cechą jest występowanie w wypełnisku dużej ilości polepy i kości zwierzęcych.

Głębokość obiektu 52 wyniosła 146 cm. Ścianki boczne jamy wylepione zostały polepą stanowiąc dość zwartą konstrukcję o funkcji prawdopodobnie izolacyjnej. Wewnątrz jamy odkryto bardzo dużą ilość kości zwierzęcych poddanych w części procesom przygotowawczym (rąbanie, obróbka termiczna?). Na poziomie 85 cm jama miała kształt zbliżony do kwadratu o bokach 1,00 m. Oprócz kości zwierzęcych jama zawierała fragmenty ceramiki, w tym naczyń wykonanych na kole, wśród których wystąpił „krezowato” ukształtowany fragment wylewu wazy, zdobiony ornamentem kratki utworzonej przez skośnie przecinające się wyświecane kreski. Zarówno forma wylewu jak i typ ornamentu są charakterystyczne dla ceramiki kultury przeworskiej w fazach C₂ - D, a naczynia o „krezowatych” wylewach są najliczniejsze w fazie D (H. Dobrzańska 1980, s. 100, 131 n.). Ponadto, obiekt zawierał brązową pochewkę fibuli VI grupy Almgrena.

Obiekt 58 to regularnie kolistą jamą z dużą ilością polepy rozdrobnionej i występującej w skupiskach,

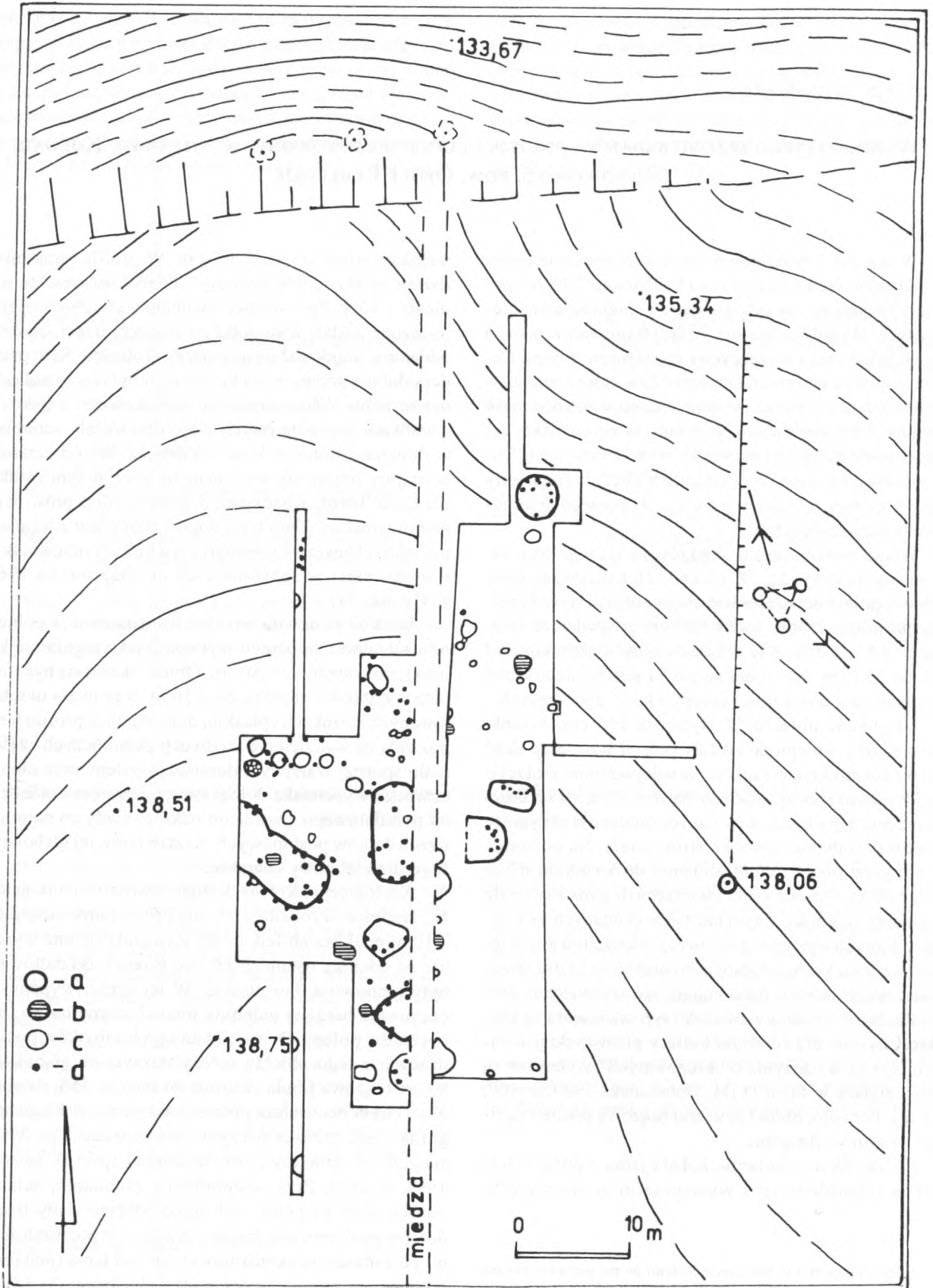
o maksymalnej średnicy 1,70 m. W profilu jama miała kształt owalny „żołędziowaty”. Głębokość obiektu wyniosła 2,40 m. Przy ścianie zachodniej i wschodniej rozmieszczone zostały dwa dołki po słupach, trzeci, bardziej oddalony, znajdował się na północ od obiektu. Są to prawdopodobnie pozostałości konstrukcji tworzącej zadaszenie na jamę. Wśród materiału zabytkowego w górnych warstwach wypełniających jamę przeważała ceramika, w dolnych natomiast kości zwierzęce. Wśród ceramiki wystąpiły fragmenty wykonane na kole, w tym środkowa część brzuśca naczynia o proveniencji prowincjonalnorzymskiej. Tego typu import znany jest z leżącego niedaleko Nieszawy cmentarzyska kultury przeworskiej i wielbarskiej w Jakubowicach (T. Dąbrowska 1963, s. 316 ryc. 1a).

Jama 62 stanowiła wyraźne zaciemnienie w północno-zachodnim narożniku wykopu 5 jako regularnie kolistą jamą o średnicy 1,80 cm. Obiekt okazał się być również wyjątkowo głęboki, do 2,50 m, o esowato ukształtowanych ściankach i płaskim dnie. Analiza profilu jamy pozwala na wydzielenie jej dwóch zasadniczych części: mało spójnej warstwy z dominacją polepy oraz niemal czarnego wypełniska dolnej części jamy. Przy obiekcie, od południowego - wschodu odkryto ślady co najmniej trzech dołków posłupowych. Kształt jamy, jej głębokość, sugerują zasobowy charakter.

Analogiczny, kolisty kształt posiadała jama nr 63. Jej średnica wynosiła 1,60 m. Profil jamy sięgającej 2,10 m miał kształt lejkowaty. Zauważała się ona wyraźnie na odcinku ostatnich 60 cm, ścianki ukształtowane były pionowo a dno płaskie. W tej części wypełnisko cechowała bardziej jednolita niemal czarna barwa, bez obecności polepy. Do najciekawszych zabytków pochodzących z tego obiektu należy odkryta na głębokości 85 cm brązowa fibula zbliżona do typu A. 158, datująca obiekt na końcową fazę późnego okresu rzymskiego oraz górna część brzuśca naczynia zasobowego typu *Krausengefässe* odmiany pomarańczowej (por. B. Muzolf 1994, s. 282). Przy wschodniej i zachodniej ścianie obiektu oraz na północ od niego odkryto ślady trzech dołków posłupowych, będących zapewne pozostałościami po zadaszeniu skonstruowanym nad jamą (podobnie jak miało to miejsce w przypadku obiektów 62 i 58).

Opisane powyżej jamy wykazują duże podobieństwo w zakresie wymiarów, charakteru wypełniska, występowania konstrukcji naziemnej, rodzaju i ilości materiału

¹ Stanowisko nr 5 w Nieszawie Kolonii po raz pierwszy badane było wykopaliskowo w 1986 roku. Badania wznowiono w roku 1996 i kontynuowano w latach 1997 i 1998. W czasie tych czterech sezonów badawczych na obszarze 766 m² odkryto 41 obiektów archeologicznych i prawie 14 tys. zabytków (W. Misiewicz, M. Polańska 1997; W. Misiewicz 1998, M. Stasiak-Cyran 1999).

Ryc. 1. Nieszawa Kolonia stan. 5. Plan wykopów i obiektów – badania 1996-1999: a – obiekty mieszkalne; b – paleniska; c – inne obiekty (jamy, obiekty gospodarcze); d – dołki posłupowe.

zabytkowego. Powyższe przesłanki oraz analiza chronologiczna zabytków datujących pozwalają także na umieszczenie tych jam w jednym horyzoncie chronologicznym i wnioskowanie na temat ich prawdopodobnej zasobowej (magazynowej) funkcji. Stanowiły one zapewne zaplecze zagrody, tak jak miało to miejsce na osadzie z późnego okresu rzymskiego w Lesku. Wystąpiły tam podobne jamy o kolistych rzutach poziomych, workowatych i lejkwatych przekrojach oraz głębokościach do 2,76 m. Określono je ogólnie jako magazyny ziemne do przechowywania zapasów żywnościowych (A. Barłowska 1984, ryc. 3, s. 73 n.)

Jednoznacznego określenia funkcji można dokonać w odniesieniu do obiektów 49 i 65. Były to paleniska odpowiadające (określone przez I. Jadczykową 1983, s. 216 n.) typowi palenisk otwartych z obstawą lub brukiem kamiennym, z tym że w przypadku nieszawskich obiektów konstrukcje kamienne zachowały się fragmentarycznie. W części południowej obiektu 49 na obrzeżach jamy wystąpiło kilka dużych kamieni, natomiast odkryte w części północnej skupisko kamieni to prawdopodobnie pozostałość bruku. Obiekt 65 nie posiadał bruku kamiennego – jedynie na głębokości 45 cm wzdłuż wschodniej ścianki obiektu odkryto ułożone szeregiem 4 kamienie.

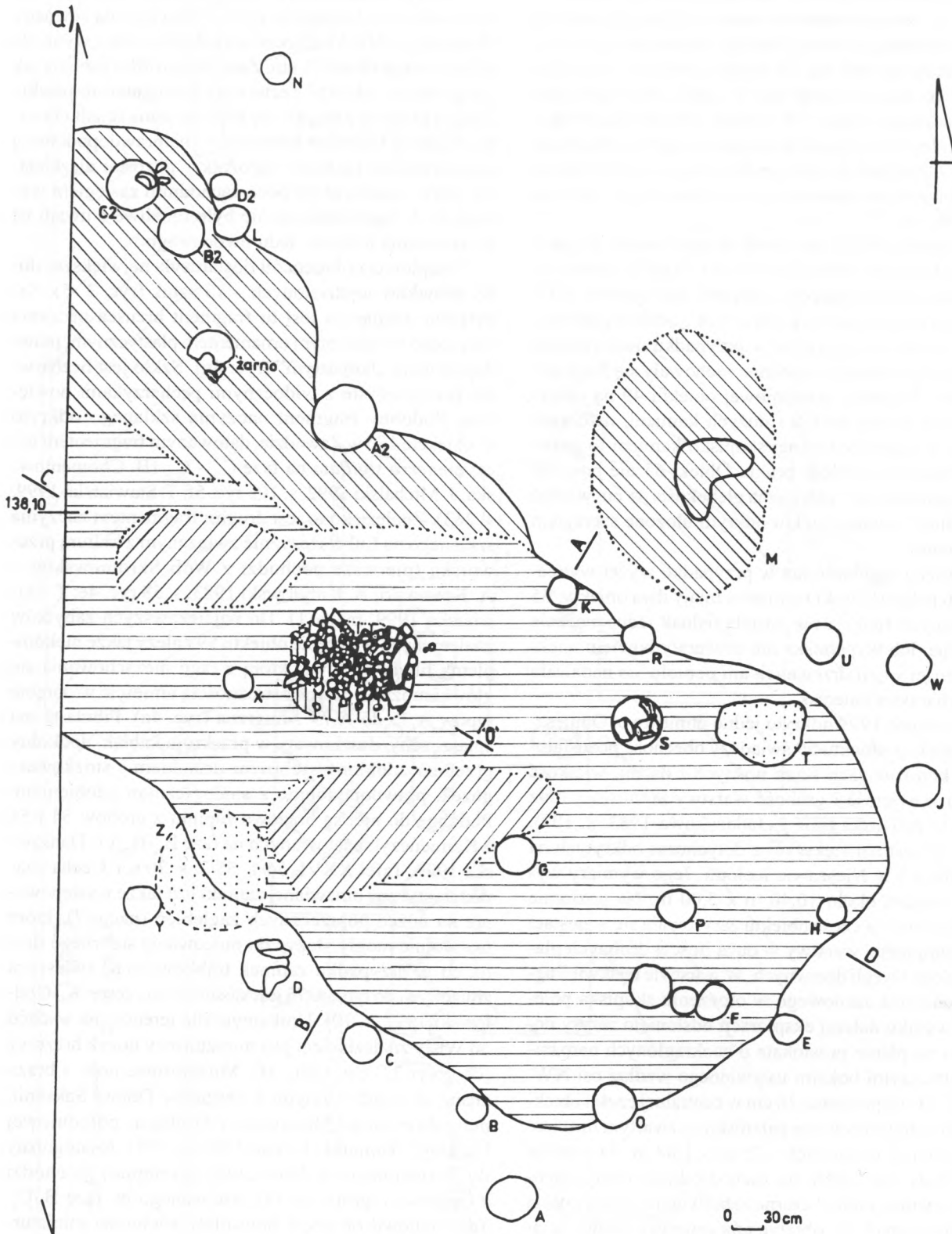
Bardziej regularne niż w przypadku wyżej wymienionych palenisk bruki kamienne miały dwa obiekty: 55 i 56, których funkcja nie została jednak jednoznacznie określona. Ich wypełniska nie zawierały bowiem większych ilości węgla drzewnych ani popiołu, co nadawało by im charakter palenisk.

W sezonie 1999 odkryto jedno domostwo. O mieszkalnej funkcji obiektu 59 świadczy obecność pozostałości po konstrukcjach ścian nośnych i dachu, wielkość obiektu, zawartość i grubość warstwy kulturowej oraz obecność paleniska (por. I. Jadczykowa 1983, s. 109). Obiekt 59 jest największym z dotychczas odkrytych na stanowisku 5 w Nieszawie Kolonii. Jego wymiary wynoszą bowiem około 10,40 m x 5,00 m. Na poziomie 26 cm zachodnia część obiektu zarysowała się w postaci ciemnobrunatnej warstwy w dużą ilość drobnych płamek polepy i węgla drzewnych. W warstwie tej tkwił fragment kamienia żarnowego w otoczeniu skupiska polepy. W wyniku dalszej eksploracji odsłonięto zarysy domostwa na planie prostokąta o zaokrąglonych narożnikach, dłuższymi bokami ustawionego wzdłuż osi NW-SE (ryc. 2). Na poziomie 36 cm w centralnej części obiektu odsłonięto prostokątne palenisko ze zwartym brukiem kamiennym o wymiarach 1,25 m x 1,08 m. Ta właśnie część chaty oraz strefa na zachód od niej miały intensywnie ciemne niemal czarne zabarwienie z dużą ilością węgla drzewnych. W obrębie i na zewnątrz wzdłuż ścianek domostwa odkryto łącznie 25 dołków postępujących o średnicach od 25 do 55 cm zagłębionych w ziemię od 50 do 100 cm od obecnej powierzchni gruntu. Ślady postępujących układają się w trzy szeregi na osi NW-SE i w co

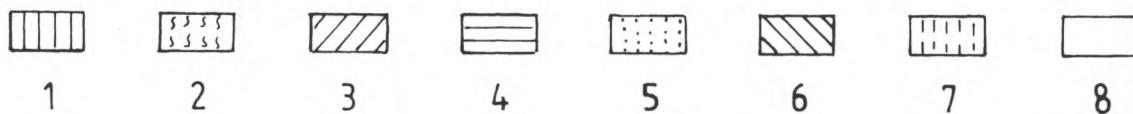
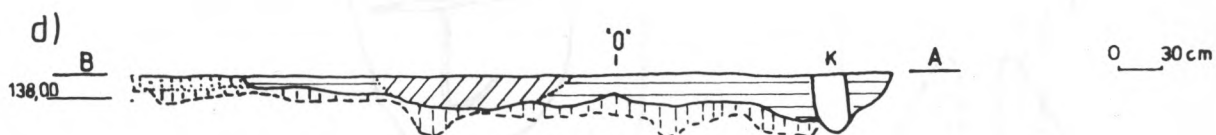
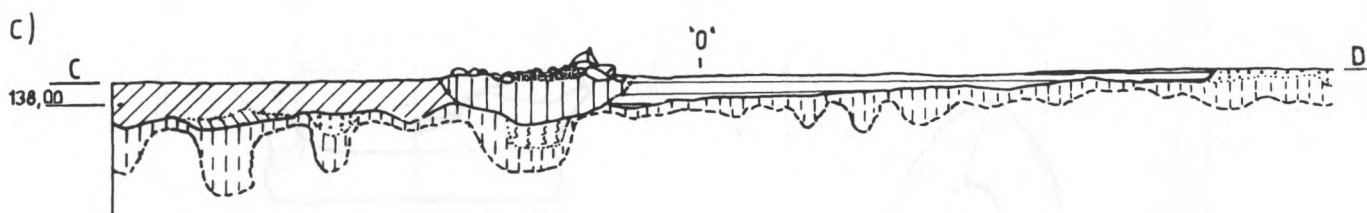
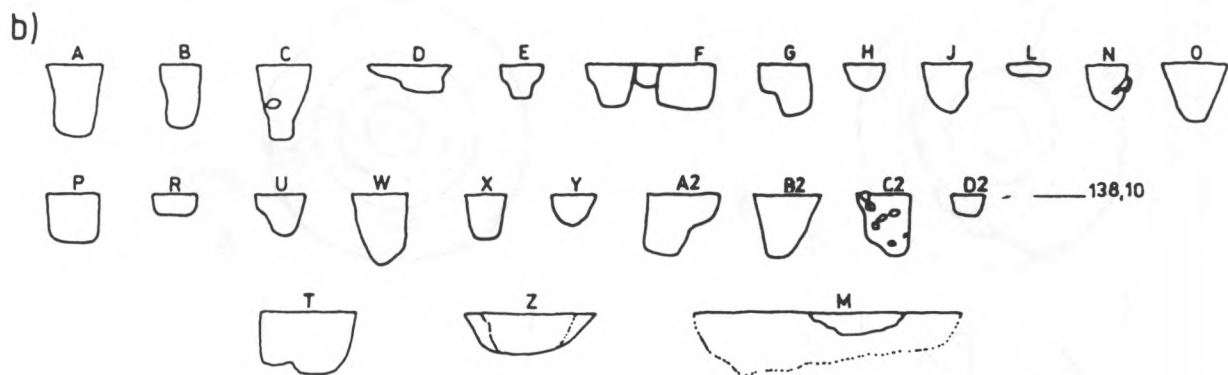
najmniej cztery szeregi na linii NE-SW. Oprócz dołków postępujących w obrębie obiektu znajdowały się także dwie jamy „magazynowe” (jamy T i Z), trzecia o podobnym zapewne charakterze usytuowana była na zewnątrz chaty (jama M). Miąższość wypełniska chaty wynosiła maksymalnie około 75 cm. Zarówno profil wzdłużny jak i poprzeczny obiektu cechowały nieregularnie płaskie dno, ku któremu zbiegały się lekko skośnie ścianki boczne. Niestety fragment domostwa – najprawdopodobniej jego północno-zachodni narożnik – pozostał niezbadany, gdyż znajdował się poza zachodnim zasięgiem wykopu nr 5. Jego zbadanie nie było możliwe z uwagi na bezpośrednią bliskość sadu owocowego.

Eksploracja obiektu 59 dostarczyła największej ilości zabytków wydzielonych – 13 sztuk (ryc. 3 -5). Zabytkiem datującym jest tu fragment brzośca naczynia szklanego z widocznym ornamentem plastycznym, prawdopodobnie „fałdzistym” (ryc. 4g). Szkło jest bezbarwne, przezroczyste z widocznymi pęcherzykami powietrza. Podobny fragment naczynia szklanego odkryto w obiekcie 186 w Zawadzie, datowanym fragmentem naczynia *terra sigillata* na fazę C_{1a} - C_{1b} (B. Chomentowska, J. Michalski 1992, s. 103 ryc. 5f; T. Stawiarska 1999, s. 263). Znalezisko to jest drugim fragmentem naczynia szklanego na Lubelszczyźnie związanym z kulturą przeworską (pierwsze pochodzi z Woli Skromowskiej – A. Kokowski, A. Kutylowski 1983, s. 58 ryc. 4e; T. Stawiarska 1999, mapa 1). Do najciekawszych zabytków znalezionych w obrębie obiektu 59 należy także niekompletna fibula brązowa, którą z racji niezachowania się główki można z pewną ostrożnością umieścić w obrębie typów A.75 do A.79 Almgrena (ryc. 4a). Fibula ta ma spłaszczony, daszkowaty w przekroju kabłąk, dookólny grzebień zdobiony srebrnym drucikiem i stożkowaty guzek, prawdopodobnie z analogicznym zdobieniem. Podobne do niej są brązowe zapinki z grobów 54 i 55 z Kamieńczyka datowanych na fazę B_{2a}/B_{2b} (T. Dąbrowska 1997, Tafel XXVI: 54/1, 55/2, s. 20 n.). Cechą charakterystyczną omawianej zapinki jest także występowanie na nóżce poprzecznych zagłębień (nacięć?), które pierwotnie mogły służyć do mocowania srebrnego drutu, co w przypadku zapinek trąbkowatych, zwłaszcza zbliżonych do typu A.75 jest stosunkowo częste (K. Godłowski 1977, s. 10). Unikalnym dla terenów na wschód od Wisły znaleziskiem jest miniaturowy nożyk brązowy (długości 2,7 cm – ryc. 4f). Miniaturowe noże z brązu znane są między innymi z obszarów Dolnej Saksonii, prawobrzeżnego Mazowsza i Podlasia, południowej Ukrainy i Rumunii (J. Gaul 1983, s. 357). Analogiczny do znalezionego w Nieszawie egzemplarz pochodzi z Opatowa z grobu nr 147 datowanego na fazę B₂/C₁. Tam stanowił on część bransolety zdobionej miniaturowymi narzędziami (J. Gaul 1983, ryc. 6: b/1).

W jamie „Z” w obrębie chaty 59 został znaleziony także kolejny – czwarty w Nieszawie – egzemplarz narzędzia plecionkarskiego wykonany z poroża jelenia

Ryc. 2. Nieszawa Kolonia stan. 5. Obiekt 59:
a/ plan chaty na głębokości 40 cm wraz ze zbiorczym układem dołków postępujących.

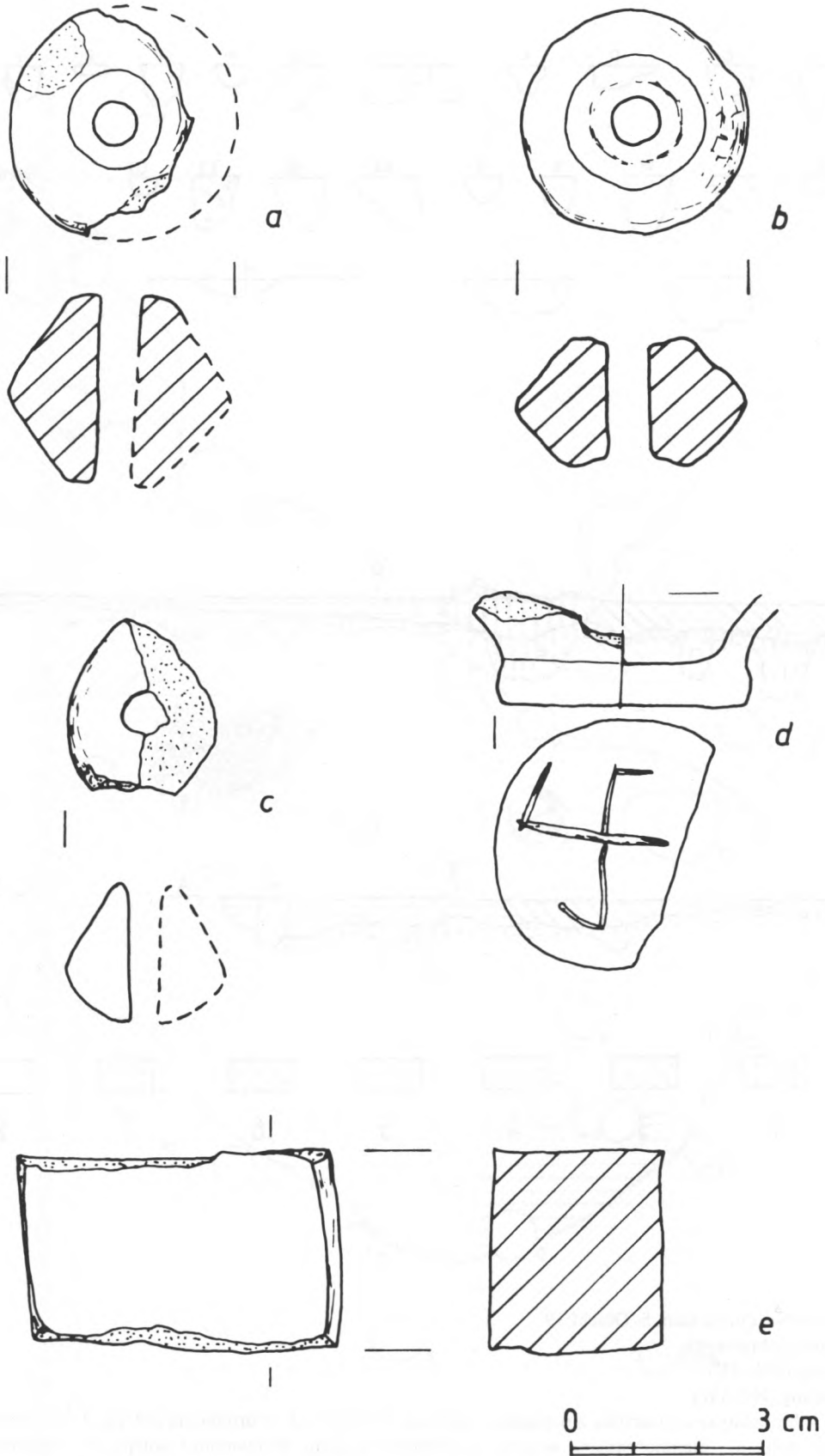
Ryc. 2 cd. Nieszawa Kolonia stan. 5. Obiekt 59.

b/ profile dołków postłupowych

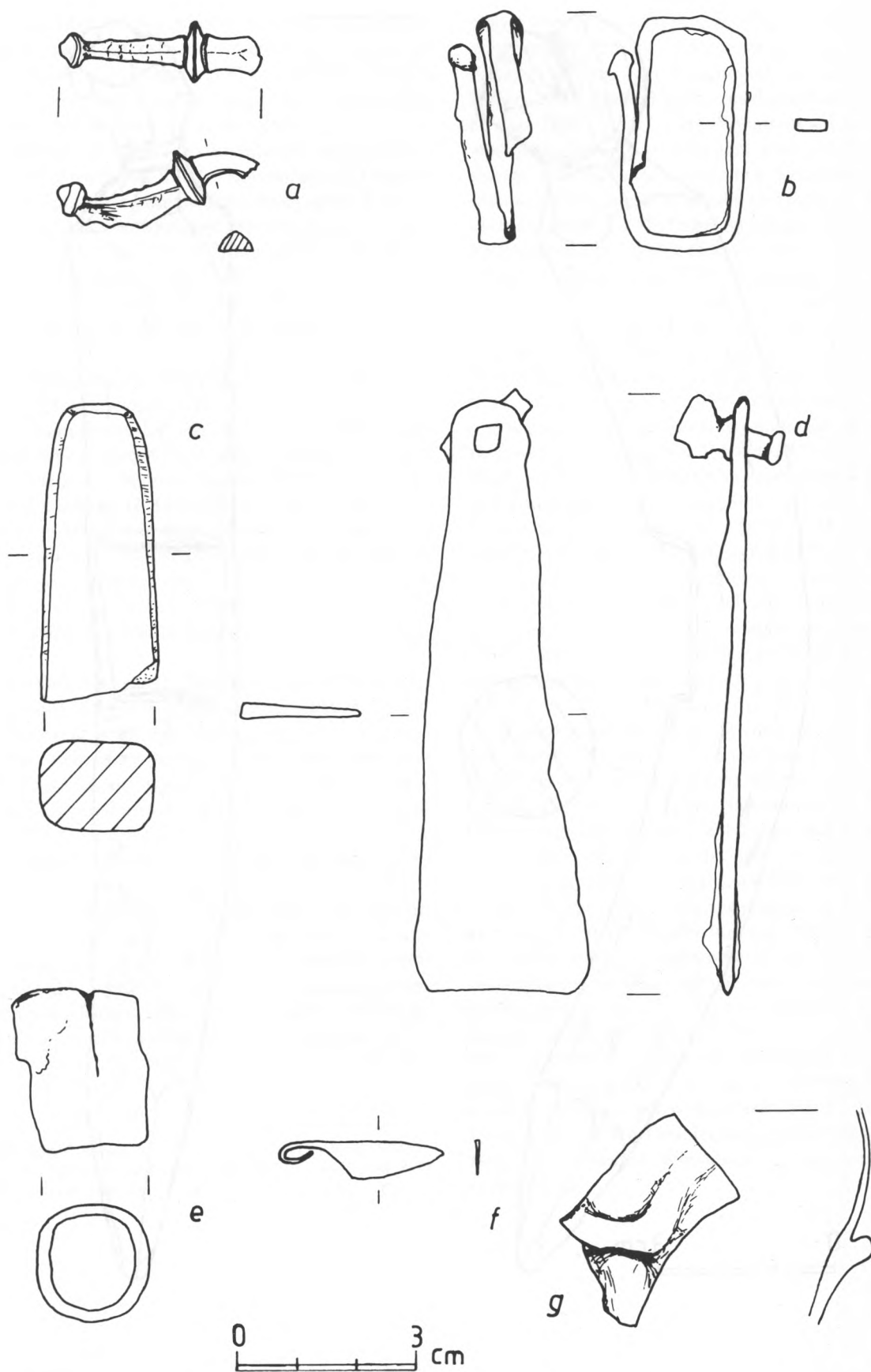
c/ profil wzdłużny (NW-SE)

d/ profil poprzeczny (NE-SW)

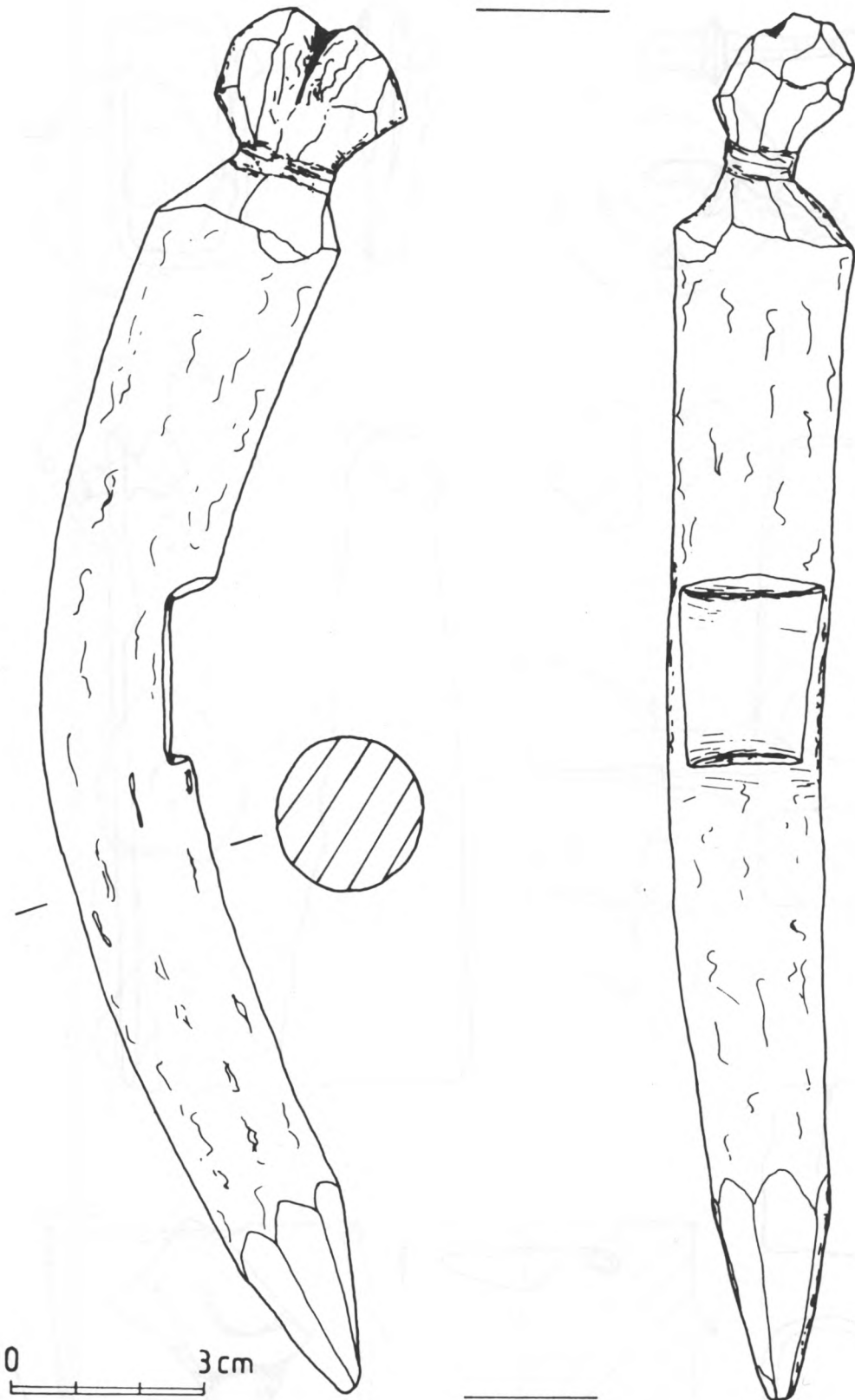
Opis warstw: 1 – brunatno-szara warstwa z popiołem, węglami drzewnymi i rozdrobnioną polepą; 2 – brunatno-szara warstwa z węglami drzewnymi; 3 – ciemnobrunatna warstwa z drobnymi węglami drzewnymi i polepą; 4 – brunatno-szara warstwa z węglami drzewnymi i polepą; 5 – ciemnoszara warstwa z drobnymi węglami drzewnymi i polepą; 6 – brunatno-szara warstwa z przewagą polepy; 7 – ciemnoszara warstwa z jasnożółtym piaskiem; 8 – wypełniska dołków postłupowych.

Ryc. 3. Nieszawa Kolonia stan. 5. Obiekt 59: a, b, c, d – glina; e – kamień.

Ryc. 4. Nieszawa Kolonia stan. 5. Obiekt 59: a, f – brąz; b, d, e – żelazo (przed konserwacją); c – kamień (łupek metamorficzny); g – szkło.

Ryc. 5. Nieszawa Kolonia stan. 5. Obiekt 59: narzędzie plecionkarskie z poroża.

(ryc. 5). Cechuje go wyjątkowo staranne wykonanie, szczególnie partii ostrza oraz odmienne niż u innych zestawionych przez J. Pyrgałę (1974, s. 48-54) narzędzi tego typu wykończenie główki, poprzez nacięcie rowka do prowadzenia sznura zamiast wywiercenia otworu. Wśród innych zabytków, obok ceramiki naczyniowej, w obiekcie 59 wystąpiły między innymi: osełka kamienna (ryc. 3e), przęśliki gliniane (ryc. 3a-c), gładzik do ceramiki wykonany z łupku metamorficznego (ryc. 4c), żelazne okucie szkatułki (ryc. 4b), inne okucie (?) z żelaza (ryc. 4d), zacisk żelazny (ryc. 4e).

Odkryta chata wielkością zbliża się do parametrów budynków typowych dla Mazowsza Płockiego (J. Pyrgała 1972, s. 230, 237 n.). Innymi charakterystycznymi dla tego terenu cechami, które posiada obiekt 59 są: orientacja NW-SE, odzwierciedlony w układzie dołków posłupowych sumikowo-łatkowy system konstrukcji ścian oraz prawdopodobnie wielodzielny charakter wnętrza. Podobną wielkość i budowę posiada także między innymi chata 2 z Jazowa (I. Jadczykowa 1983, s. 130).

Osada w Nieszawie Kolonii nadal pozostaje najlepiej rozpoznaniem stanowiskiem typu osadniczego ze starszego okresu rzymskiego na Lubelszczyźnie i drugim w regionie stanowiskiem dostarczającym danych na temat budownictwa mieszkalnego ludności kultury przeworskiej².

Datowanie większości zabytków i obiektów odkrytych w sezonie 1999, w tym obiektu mieszkalnego (nr 59) można umieścić w obrębie faz B_{2b} – B_2/C_1 – C_{1a} , czyli w okresie kulminacji rozwoju, a następnie załamania się osadnictwa kultury przeworskiej pod wpływem ekspansji kultury wielbarskiej na Lubelszczyźnie (A. Kokowski 1991, s. 186 n.).

W zupełnie nowym świetle stawia jednak problem schyłku osadnictwa kultury przeworskiej w Polsce środkowo-wschodniej odkrycie w Nieszawie grupy jam (nr 52, 58, 62 i 63) datowanych najprawdopodobniej na fazy C_3 - D okresu rzymskiego. Uzupełnia to wreszcie wspomniany dotąd w literaturze przedmiotu „margines przypuszczeń o możliwości odkrycia nieco młodszych obiektów” kultury przeworskiej (np. A. Kokowski 1991, s. 186). W materiale ceramicznym bowiem pochodzą-

cym z wypełnisk tych jam znajdują się fragmenty późnorzymskiej ceramiki wykonanej na kole, występującej do tej pory w naszym regionie jedynie na stanowiskach kultury wielbarskiej i grupy masłomęckiej (por. A. Kokowski 1988, s. 157-176). Wyjątkowym znaleziskiem wydaje się być także fragment górnej części brzuśca dużego naczynia zasobowego tzw. *Krausengefässe*. Naczynia te datowane są na Śląsku na fazy C_3 – D_1 (M. Mączyńska 1999, s. 25). Znane są między innymi z wielu stanowisk osadniczych z późnego okresu rzymskiego na terenie Polski południowo-wschodniej (A. Barłowska 1984, s. 89 ryc. 10). Po raz pierwszy fragment zasobowca występuje na naszym obszarze i to w towarzystwie brązowej fibuli zbliżonej do typu A.158, do której dobrą analogią jest luźno znaleziona zapinka z Czermna Kolonii (L. Gajewski 1981, s. 248). Ten typ fibul często figuruje w zespołach przeworskich młodszego okresu rzymskiego (np. J. Szydłowski 1964, s. 282). Duże rozmiary fibuli, czterozwojowa sprężyna, taśmowaty kabłąk, zdobienie kabłąka i nóżki – wszystkie te cechy charakterystyczne są dla egzemplarzy z faz C_3 – D_1 (por. K. Godłowski 1981, s. 101; M. Mączyńska 1999, s. 42 ryc. 1).

Mamy tu zatem do czynienia najprawdopodobniej z ponownym zasiedleniem osady w schyłkowej fazie kultury przeworskiej (C_3 - D_1 okresu rzymskiego). Według dotychczasowego stanu badań stanowiska tej kultury na terenach na wschód od Wisły nie wykroczyły w tym okresie poza linię Sanu (M. Mączyńska 1999, s. 38 mapa 1).

Charakter osadnictwa pojawiającego się w omawianym okresie w dość dużym oddaleniu od zajmowanych dotąd przez kulturę przeworską obszarów, jego tło polityczne i kulturowe będą przedmiotem odrębnej analizy. Odkrycie na stanowisku 5 w Nieszawie Kolonii późnorzymskich materiałów kultury przeworskiej stanowi niewątpliwie przełom w dotychczasowym obrazie kulturowym Lubelszczyzny w okresie rzymskim. Dzięki wynikom tegorocznych badań inaczej można spojrzeć na kwestię identyfikacji kulturowej skarbu bursztynu z Basonii (odległej zaledwie 2 km od Nieszawy), z racji swojej późnej chronologii (faza D) uważanego za stanowisko kultury wielbarskiej (A. Kokowski 1991, s. 203 ryc. 92). Ponownej analizy i być może weryfikacji wymagać będzie też dotychczasowa interpretacja najmłodszych materiałów ze stanowisk w Jakubowicach (T. Dąbrowska 1963, s. 316-318), Gościeradowie (A. Niewęglowski 1981), czy Puławach-Włostowicach (informacje A. Kokowskiego).

² Poza stan. 5. w Nieszawie Kol. ślady trzech chat półziemiankowych kultury przeworskiej odkryto na stan. 2 w Drażgowic, pow. Ryki (A. Kokowski 1989, s. 29 n.)

LITERATURA

- Almgren O.
1923 *Studien über nordeuropäische Fibelformen den ersten nachchristlichen Jahrhunderte*, Leipzig.
- Barłowska A.
1984 Osada z późnego okresu rzymskiego w Lesku, woj. Krosno, MSROA 1976-1979, s. 51-101.
- Chomentowska B, Michalski J.
1992 Ciałopalny zespół z cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich z Zawadzie, woj. tarnobrzesckie, WA, t. 52, s. 99-110.
- Dąbrowska T.
1963 Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Jakubowicach, pow. Kraśnik, WA, t. 29, s. 316-318.
1997 *Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien*, Kraków.
- Dobrzańska H.
1980 Zagadnienie datowania ceramiki toczonej w kulturze przeworskiej, APol., t. 24, s. 87-152.
- Gaul J.
1983 Migracje grup ludzkich w pierwszej połowie I tysiąclecia n.e. w Europie Środkowej w świetle znalezisk przedmiotów miniaturowych i symbolicznych, APol., t. 28, 1983, s. 351-401.
- Gajewski L.
1981 Zapinka z późnego okresu wpływów rzymskich z miejscowości Czermno-Kolonia, gm. Tyszowce, woj. Zamość, WA, t. 46, s. 248.
- Godłowski K.
1977 Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku, MSiWŚ, t. 4, s. 7-238.
1981 Kultura przeworska, PZPol., t. V, s. 57-135.
- Jadczykowa I.
1981 Budownictwo mieszkalne ludności kultury przeworskiej na obszarze Polski, PMMAiE, t. 28 (1983), s. 109-247.
- Kokowski A.
1988 Ze studiów nad ceramiką wykonaną na kole w kulturze wielbarskiej, Kul. wielb., t. 1, s. 157-176.
1989 Wielokulturowe stanowisko 2 w Drażgowie, gm. Ułęż, woj. lubelskie, Spr. UMCS, s. 29-32.
1991 *Lubelszczyzna w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim*, Lublin.
- Kokowski A, Kutylowski A.
1987 Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Woli Skromowskiej, woj. lubelskie, WA, t. 48: 1983, s. 55-72.
- Maczyńska M.
1999 Schyłkowa faza kultury przeworskiej, Kul. Przew., t. 4, s. 25-54.
- Misiewicz W.
1998 Wyniki badań osady kultury przeworskiej w Nieszawie Kol. stan. 5, gm. Józefów, woj. lubelskie, APŚ, t. 3, s. 110-117.
- Misiewicz W., Polańska M.,
1997 Wstępne wyniki badań osady kultury przeworskiej w Nieszawie Kolonii, stan. 5, woj. lubelskie, APŚ, t. 2, s. 106-112.
- Muzolf B.,
1994 Późnorzymska osada kultury przeworskiej w miejscowości Podzamcze, gmina Ogrodzieniec, woj. katowickie, Kul. Przew., t. 1, s. 281-291.
- Niewęglowski A.
1982 Cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu rzymskiego w Gościeradowie, gm. loco, woj. Tarnobrzeg, Spr. Arch., t. 33, s. 61-98.
- Pyrgała J.,
1972 Budownictwo okresu lateńsko-rzymskiego i starszych faz wczesnego średniowiecza na Mazowszu Płockim, Kw. HKM, t. 20, s. 219-241.
1974 Rogowe narzędzia plecionkarskie z I w. p.n.e. – XI-XII w. na ziemiach polskich, WA, t. 39, s. 48-53.
- Stasiak-Cyran M.
1999 Wyniki czwartego sezonu badań na osadzie kultury przeworskiej w Nieszawie Kolonii, stan. 5, gm. Józefów n. Wisłą, APŚ, t. 4, s. 123-129.
- Stawiarska T.,
1999 *Naczynia szklane z okresu rzymskiego z terenu Polski*, Warszawa.
- Szydłowski J.
1964 *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Choruli, pow. Krapkowice*, Wrocław.

MARTA STASIAK-CYRAN

**RESULTS OF THE FIFTH SEASON OF EXCAVATIONS AT A PRZEWORSK CULTURE SETTLEMENT
IN NIESZAWA KOLONIA, SITE 5, OPOLE LUBELSKIE DISTRICT**

In 1999, the exploration of the settlement in the western direction was continued (Fig. 1). An area of 240 sq. m was studied and 15 archaeological features were discovered. A total of 10 000 fragments of clay vessels, animal bones and fragments of daub were obtained. For the first time fragments of wheel-made pottery were found, which were connected with the Przeworsk culture.

Among the distinguished features the most noteworthy are the deep pits 52, 58, 62 and 63 which had most probably served some household functions, possibly they were storage pits. Additionally, one building – feature 59 – was discovered, which covered an area of 50 sq. m. It had a pole construction of the walls and ceiling and a rectangular fireplace in the central part (Fig. 2).

The settlement in Nieszawa Kolonia remains the best studied settlement site from the early Roman period in the Lublin area and a second site in the region, which provides us with data concerning dwelling constructions of the Przeworsk culture people.

The dating of the majority of artefacts and features unearthed in 1999, including the dwelling feature (No. 59), can be established as falling within phases $B_{2b} - B_2/C_1 - C_{1a}$, that is the prime time of the development, and then the decline of the settlement of the Przeworsk culture influenced by the expansion of the Wielbark culture in the Lublin region.

The discovery of the group of pits in Nieszawa (Nos. 52, 58, 62 and 63) puts the decline of the Przeworsk culture settlement in mid-eastern Poland in a different light. The chronology of these pits, based on: a brooch, similar to type A.158, fragments of wheel-made vessels, including a vase with a flanged rim, as well as a fragment of a storage vessel of the Krausengefässe type can be established as falling within phases $C_3 - D$ of the Roman period.

Thus, most probably, what we are dealing with in this case is a second time settlement of the site during the decline phase of the Przeworsk culture. According to the current state of knowledge, settlements belonging to this culture in the area to the east of the Vistula river did not exceed the line of the river San at that time.